

# Υπόθεση T-191/06

## FMC Foret, SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Υπεροξείδιο του υδρογόνου και υπερβορικό  
άλας — Απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ — Διάρκεια της  
παραβάσεως — Τεκμήριο αθωότητας — Δικαιώματα άμυνας — Πρόστιμα —  
Ελαφρυντικές περιστάσεις»

Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (έκτο πενταμελές τμήμα) της 16ης Ιουνί-  
ου 2011 . . . . . II - 2971

### Περίληψη της αποφάσεως

1. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Έννοια — Σύγκλιση  
βουλήσεων ως προς τη συμπεριφορά που πρέπει να υιοθετηθεί στην αγορά — Εμπίπτει  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)*
2. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Εναρμονισμένη πρακτική — Έννοια — Διαβίβαση πλη-  
ροφοριών με σκοπό την προετοιμασία συμφωνίας θίγουσας τον ανταγωνισμό — Επαρκής  
διαπίστωση  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)*
3. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Σύνθετη παράβαση με στοιχεία τόσο συμφωνίας όσο και  
εναρμονισμένης πρακτικής — Ενιαίος χαρακτηρισμός της ως «συμφωνίας και/ή εναρμονι-  
σμένης πρακτικής» — Επιτρέπεται  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)*

4. *Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα παράβαση — Χρησιμοποίηση ως αποδεικτικών μέσων δηλώσεων που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της ανακοίνωσης περί της συνεργασίας από άλλες επιχειρήσεις που μετέσχον στην παράβαση — Επιτρέπεται — Προϋποθέσεις*  
(Άρθρο 81 ΕΚ· ανακοίνωση 2002/С 45/03 της Επιτροπής)
5. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Απόδειξη — Ένα και μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο — Επιτρέπεται — Προϋποθέσεις*  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
6. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Απόδειξη — Στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή — Συμμετοχή σε συσκέψεις με επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αντικείμενο*  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
7. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Απόδειξη — Ένорκες δηλώσεις και μαρτυρικές καταθέσεις συλλεγείσες στο πλαίσιο ακροάσεων*  
(Άρθρο 81 ΕΚ)
8. *Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Δεν εφαρμόζεται το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου — Εφαρμόζονται οι γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης*  
(Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 19 § 1)
9. *Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Νόθευση του ανταγωνισμού — Κριτήρια εκτιμήσεως — Αντικείμενο επιζήμιο για τον ανταγωνισμό — Επαρκής διαπίστωση*  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
10. *Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Πρόσβαση στον φάκελο — Περιεχόμενο — Μη κοινοποίηση εγγράφου — Συνέπειες*  
(Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 27 § 2)
11. *Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Κοινοποίηση των απαντήσεων σε ανακοίνωση των αιτιάσεων — Προϋποθέσεις — Όρια*  
(Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 27 § 2)

12. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Πρόσβαση στον φάκελο — Καθορισμός από την Επιτροπή και μόνον των χρήσιμων για την άμυνα εγγράφων — Δεν επιτρέπεται — Αποκλεισμός απαλλακτικών εγγράφων από τον φάκελο της διαδικασίας — Έλλειψη νομιμότητας της απόφασης της Επιτροπής — Προϋποθέσεις (Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 27 § 2)
  13. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Μέγιστο ύψος — Υπολογισμός — Κύκλος εργασιών που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη (Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2, εδ. 2)
  14. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Ελαφρυντικές περιστάσεις — Παθητικός ή μιμητικός ρόλος της επιχειρήσεως (Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 3)
  15. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Ελαφρυντικές περιστάσεις — Παθητικός ή μιμητικός ρόλος της επιχειρήσεως (Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 3, πρώτη περίπτωση)
  16. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Ελαφρυντικές περιστάσεις — Συμπεριφορά που αποκλίνει από τη συμφωνηθείσα στο πλαίσιο της συμπράξεως — Εκτίμηση (Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 3)
- 
1. Για να υπάρχει συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, αρκεί οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή βούλησή τους να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά καθορισμένο τρόπο. παράγραφος 1, ΕΚ έχει συναφθεί, εφόσον υπάρχει σύγκλιση των βουλήσεων επί της αρχής του περιορισμού του ανταγωνισμού, έστω και αν τα ειδικά στοιχεία του σχεδιαζόμενου περιορισμού αποτελούν ακόμη αντικείμενο διαπραγματεύσεων.

Μπορεί να θεωρηθεί ότι μια συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 81,

(βλ. σκέψεις 97-98)

2. Η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής αφορά μια μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων η οποία, χωρίς να έχει φτάσει μέχρι του σημείου συνάψεως συμφωνίας κατά κυριολεξία, αντικαθιστά συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού με πρακτική συνεργασία μεταξύ τους.

Συναφώς, το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ απαγορεύει κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ επιχειρηματιών που μπορεί είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά εντός της αγοράς υφιστάμενου ή εν δυνάμει ανταγωνιστή είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

Το γεγονός της γνωστοποίησης πληροφοριών στους ανταγωνιστές με σκοπό την προετοιμασία συμφωνίας θίγουσας τον ανταγωνισμό αρκεί προς απόδειξη της υπάρξεως εναρμονισμένης πρακτικής κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ.

(βλ. σκέψεις 99-101)

3. Οι έννοιες συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική, κατά το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, καταλαμβάνουν μορφές συμπαγινίας που μετέχουν της ίδιας φύσεως και διακρίνονται μόνον ως προς

την ένταση και τις μορφές υπό τις οποίες αυτές εκδηλώνονται.

Στο πλαίσιο σύνθετης παραβάσεως, στην οποία εμπλέκονται πολλές επιχειρήσεις επί πολλά έτη, με σκοπό την από κοινού ρύθμιση της αγοράς, δεν μπορεί να απαιτείται από την Επιτροπή να χαρακτηρίσει επακριβώς την παράβαση ως συμφωνία ή ως εναρμονισμένη πρακτική, διότι, εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 81 ΕΚ αφορά αμφότερες τις μορφές παραβάσεως.

Ο διττός χαρακτηρισμός της παραβάσεως ως συμφωνίας «και/ή» εναρμονισμένης πρακτικής πρέπει να νοηθεί ως χαρακτηρισμός προσδιορίζων ένα σύνθετο όλον, που περιέχει πραγματικά στοιχεία από τα οποία ορισμένα χαρακτηρίστηκαν ως συμφωνία και άλλα ως εναρμονισμένη πρακτική κατά την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, το οποίο δεν προβλέπει κάποιον ειδικό χαρακτηρισμό γι' αυτού του είδους τη σύνθετη παράβαση.

(βλ. σκέψεις 102-104)

4. Οι δηλώσεις κατηγορουμένων επιχειρήσεων, οι οποίες διατυπώνονται στο πλαίσιο αιτήσεων περί επεικούς μεταχειρίσεως, πρέπει να εκτιμώνται με σύνεση και, εν γένει, δεν μπορούν να γίνονται δεκτές χωρίς επιβεβαιώσεις. Συγκεκριμένα, η δήλωση μιας επιχειρήσεως κατηγορουμένης ότι μετέσχε σε σύμπραξη, της οποίας η ακρίβεια αμφισβητείται από

διάφορες άλλες κατηγορούμενες επιχειρήσεις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά επαρκή απόδειξη της υπάρξεως παραβάσεως διαπραχθείσας από τις επιχειρήσεις αυτές αν δεν τεκμηριώνεται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

Προκειμένου να εξετασθεί η αποδεικτική αξία των δηλώσεων των επιχειρήσεων που έχουν υποβάλει αίτηση περί επεικούς μεταχειρίσεως, το Γενικό Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ιδίως, αφενός, τη σημασία των συγκλινουσών ενδείξεων επί των οποίων στηρίζεται η λυσιτέλεια των δηλώσεων αυτών και, αφετέρου, την έλλειψη ενδείξεων περί του ότι οι δηλώσεις αυτές κατέτειναν στην ελαχιστοποίηση της σημασίας της συμβολής των εν λόγω επιχειρήσεων στην παράβαση και στη μεγιστοποίηση της σημασίας της συμβολής των άλλων επιχειρήσεων.

(βλ. σκέψεις 119-121)

5. Καμία αρχή του δικαίου της Ένωσης δεν αποκλείει το ότι η Επιτροπή, προκειμένου να συναγάγει ότι υπήρξε παράβαση, μπορεί να στηριχθεί σε ένα μόνον έγγραφο αποδεικτικό στοιχείο, υπό την προϋπόθεση ότι η αποδεικτική αξία του είναι αναμφίβολη και ότι το εν λόγω στοιχείο, από μόνο του, αποδεικνύει με βεβαιότητα την ύπαρξη της επίμαχης παραβάσεως.

Βεβαίως, η ως άνω περίπτωση δεν ισχύει, κατά κανόνα, για τις απλές δηλώσεις κατηγορουμένης επιχειρήσεως, οι οποίες,

στο μέτρο που αμφισβητούνται από άλλες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, πρέπει να τεκμηριώνονται από πρόσθετα και ανεξάρτητα αποδεικτικά στοιχεία.

Ωστόσο, η ως άνω εκτίμηση μπορεί να απαμβλυνθεί, στην περίπτωση κατά την οποία η προερχόμενη από την επιχείρηση που συνεργάζεται δήλωση είναι ιδιαίτερα αξιόπιστη, καθόσον, υπό τις περιστάσεις αυτές, ο απαιτούμενος βαθμός τεκμηριώσεως είναι μικρότερος, τόσο από την άποψη της ακρίβειας όσο και από την άποψη της εντάσεως.

Συγκεκριμένα, σε περίπτωση που μια δέσμη συγκλινουσών ενδείξεων επιτρέπει να τεκμηριωθούν η ύπαρξη και ορισμένες ιδιαίτερες πτυχές της συμπαιγνίας για την οποία έγινε λόγος στη δήλωση που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της συνεργασίας, η δήλωση αυτή μπορεί να αρκείσει, από μόνη της, προς πιστοποίηση άλλων πτυχών της προσβαλλομένης αποφάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικώς στην ως άνω δήλωση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν αμφιβολίες για την αλήθεια των δηλωθέντων και ότι οι ενδείξεις δεν είναι αόριστες.

Επιπλέον, έστω και αν η δήλωση μιας επιχειρήσεως δεν τεκμηριώνεται όσον αφορά τα πιστοποιούμενα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, η εν λόγω δήλωση μπορεί να έχει κάποια αποδεικτική αξία προς τεκμηρίωση του γεγονότος ότι υπήρξε η παράβαση, στο πλαίσιο μιας δέσμης συγκλινουσών ενδείξεων που έλαβε υπόψη η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, στο μέτρο που ένα έγγραφο περιέχει ειδικές πληροφορίες που αντιστοιχούν σε εκείνες που περιέχονται σε

άλλα έγγραφα, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα στοιχεία αυτά αλληλενισχύονται.

εν λόγω σύσκεψη έχοντας διαφορετικές προθέσεις από τις δικές τους.

(βλ. σκέψεις 122-126)

6. Στον τομέα του ανταγωνισμού, η Επιτροπή πρέπει να έχει την ευχέρεια να συνάγει, από περιόδους κατά τις οποίες υπάρχει μια σχετική πληθώρα αποδεικτικών στοιχείων, συμπεράσματα σχετικά με άλλες περιόδους κατά τις οποίες η απόκλιση μεταξύ των επί μέρους αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να είναι μεγαλύτερη. Έτσι, χρειάζεται μια πραγματικά στέρεη εξήγηση για να πεισθεί ένα δικαιοδοτικό όργανο ότι, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου κατά την οποία πραγματοποιήθηκε μια σειρά συσκέψεων, συνέβησαν πράγματα εντελώς διαφορετικά από αυτά που συνέβησαν κατά τη διάρκεια των προηγούμενων και των επόμενων συσκέψεων, μολοντί σε όλες τις συσκέψεις αυτές οι συμμετέχοντες ήσαν οι ίδιοι, πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο ομοιογενών εξωτερικών περιστάσεων και επεδίωκαν αναμφισβήτητα τον ίδιο σκοπό.

Περαιτέρω, άπαξ και μια επιχείρηση παρέστη, ακόμη και χωρίς να έχει ενεργό ρόλο, σε μια σύσκεψη κατά την οποία έγινε λόγος για μια παράνομη συνεννόηση, η ως άνω επιχείρηση θεωρείται ότι μετέσχε στην εν λόγω συνεννόηση, εκτός αν αποδείξει ότι αποστασιοποιήθηκε δημοσίως από την παράνομη συνεννόηση ή ότι πληροφόρησε τους λοιπούς μετέχοντες ότι σκόπευε να μετάσχει στην

Όταν η Επιτροπή αποδεικνύει ότι μια επιχείρηση μετέσχε σε τέτοιες παράνομες συσκέψεις, εναπόκειται στην επιχείρηση αυτή να προβάλει ενδείξεις ικανές να στοιχειοθετήσουν ότι η συμμετοχή της στις εν λόγω συσκέψεις δεν έγινε με πνεύμα επιζήμιο για τον ανταγωνισμό.

(βλ. σκέψεις 127, 159-160, 204, 236)

7. Μια ένορκη μαρτυρική κατάθεση ενώπιον δικαστηρίου ή, ενδεχομένως, στο πλαίσιο μιας έρευνας ενώπιον εισαγγελέα μπορεί να έχει αυξημένη αποδεικτική αξία, λαμβανομένων υπόψη των αρνητικών συνεπειών που μπορούν να προκύψουν σε ποινικό επίπεδο για τον καταθέτοντα που ψεύδεται στο πλαίσιο της έρευνας, πράγμα το οποίο καθιστά μια τέτοια κατάθεση περισσότερο αξιόπιστη από μια απλή δήλωση. Οι εκτιμήσεις αυτές δεν ισχύουν ωστόσο για τις γραπτές δηλώσεις των υπαλλήλων επιχείρησης, οι οποίες υποβλήθηκαν στην Επιτροπή κατά τη διοικητική διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού, καθώς και για τις μαρτυρικές καταθέσεις των εν λόγω υπαλλήλων, οι οποίες δόθηκαν κατά τη διάρκεια της ακροάσεως ενώπιον της Επιτροπής. Συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηρίζεται ότι, στο μέτρο που οι εν λόγω δηλώσεις έγιναν ενόρκως, έχουν αυξημένη αποδεικτική αξία και ότι, ως εκ τούτου, η Επιτροπή οφείλει,

ενδεχομένως, να αποδείξει ότι οι μάρτυρες διέπραξαν «ψευδορκία».

γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης κατά τη διοικητική διαδικασία.

(βλ. σκέψεις 132-133)

8. Κατά τη διοικητική διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν έχει τη δυνατότητα να επιβάλει την ακρόαση προσώπων στο πλαίσιο ένορκης μαρτυρικής καταθέσεως.

Επιπλέον, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να ακούσει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν εύλογο συμφέρον παρά μόνον εφόσον τα πρόσωπα αυτά ζητήσουν πράγματι να τύχουν ακρόασης. Επομένως, η Επιτροπή διαθέτει εύλογο περιθώριο εκτιμήσεως για να κρίνει αν μπορεί να παρουσιάζει ενδιαφέρον η ακρόαση των προσώπων των οποίων η μαρτυρία μπορεί να έχει σημασία για την κατάρτιση του φακέλου της υποθέσεως. Πράγματι, η εγγύηση των δικαιωμάτων άμυνας δεν απαιτεί να προβαίνει η Επιτροπή σε ακρόαση μαρτύρων υποδεικνυμένων από τους ενδιαφερομένους, όταν θεωρεί ότι η υπόθεση έχει εξεταστεί επαρκώς.

Ωστόσο, δεν αντιβαίνει στις εν λόγω αρχές το γεγονός ότι οι διατάξεις του περί ανταγωνισμού δικαίου της Ένωσης δεν προβλέπουν υποχρέωση της Επιτροπής να καλεί τους μάρτυρες υπερασπίσεως των οποίων ζητείται η εξέταση. Συγκεκριμένα, καίτοι η Επιτροπή μπορεί να προβεί σε ακρόαση φυσικών ή νομικών προσώπων όταν το κρίνει αναγκαίο, το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν διαθέτει, επίσης, το δικαίωμα να καλεί μάρτυρες κατηγορίας χωρίς να έχει εξακριβώσει ότι συμφωνούν να καταθέσουν. Δεδομένου ότι η ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία είναι μόνον διοικητικής φύσεως, δεν εναπόκειται στο όργανο αυτό να παράσχει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση τη δυνατότητα να εξετάσει ένα συγκεκριμένο μάρτυρα και να αναλύσει τις δηλώσεις του στο στάδιο της έρευνας της υποθέσεως. Αρκεί οι δηλώσεις τις οποίες χρησιμοποίησε η Επιτροπή να περιλαμβάνονται στον φάκελο που διαβιβάστηκε στον προσφεύγοντα, ο οποίος δύναται να τις θέσει υπό αμφισβήτηση ενώπιον του δικαστή της Ένωσης.

(βλ. σκέψεις 135, 137-139)

Βεβαίως, έστω και αν η Επιτροπή δεν αποτελεί δικαστήριο υπό την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και έστω και αν τα επιβαλλόμενα από την Επιτροπή πρόστιμα δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα, γεγονός παραμένει ότι η Επιτροπή υποχρεούται να τηρεί τις

9. Δεν είναι αναγκαίο να εξετασθούν τα αποτελέσματα μιας συμφωνίας ή μιας εναρμονισμένης πρακτικής εφόσον αποδεικνύεται το επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αντικείμενό τους. Η ευθύνη συγκεκριμένης επιχειρήσεως όσον αφορά την παράβαση στοιχειοθετείται εγκύρως όταν η επιχείρηση αυτή μετέσχε σε συσκέψεις γνωρίζοντας το επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αντικείμενό τους, έστω και

αν, εν συνεχεία, δεν έθεσε σε εφαρμογή κάποιο από τα μέτρα που συμφωνήθηκαν στις συσκέψεις αυτές.

(βλ. σκέψεις 252-253)

10. Το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο, που αποτελεί απόρροια της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας, συνεπάγεται, στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας αφορώσας την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, ότι η Επιτροπή πρέπει να παρέχει στη οικεία επιχείρηση τη δυνατότητα να προβαίνει σε εξέταση του συνόλου των εγγράφων που περιλαμβάνονται στον φάκελο της υποθέσεως και ενδέχεται να είναι κρίσιμα για την άμυνά της.

Στα έγγραφα αυτά συγκαταλέγονται τόσο τα ενοχοποιητικά όσο και τα απαλλاکτικά στοιχεία, πλην των επιχειρηματικών απορρήτων άλλων επιχειρήσεων, των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής και άλλων εμπιστευτικών πληροφοριών.

Όσον αφορά τα ενοχοποιητικά στοιχεία, η μη γνωστοποίηση εγγράφου δεν συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας παρά μόνον αν η ενδιαφερόμενη επιχείρηση αποδείξει, αφενός, ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στο έγγραφο αυτό προς θεμελίωση της αιτιάσεώς της που αφορά την ύπαρξη παραβάσεως και, αφετέρου, ότι η αιτίαση αυτή μπορούσε να αποδειχθεί μόνο με επίκληση του εν λόγω

εγγράφου. Εναπόκειται συνεπώς στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση να αποδείξει ότι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή με την απόφασή της θα ήταν διαφορετικό αν το μη κοινοποιηθέν αυτό έγγραφο δεν λαμβανόταν υπόψη ως αποδεικτικό στοιχείο.

Αντιθέτως, όταν πρόκειται για μη κοινοποίηση απαλλاکτικού εγγράφου, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση οφείλει απλώς να αποδείξει ότι η παράλειψη κοινοποίησης του εγγράφου αυτού μπόρεσε να επηρεάσει, εις βάρος της, την εξέλιξη της διαδικασίας και το περιεχόμενο της αποφάσεως της Επιτροπής. Αρκεί η επιχείρηση να αποδείξει ότι θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιήσει τα εν λόγω απαλλاکτικά έγγραφα για την άμυνά της, αποδεικνύοντας, μεταξύ άλλων, ότι θα μπορούσε να επικαλεστεί στοιχεία τα οποία δεν συμφωνούσαν με τις εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή κατά το στάδιο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και θα μπορούσε συνεπώς να επηρεάσει, καθ' οιονδήποτε τρόπο, τις εκτιμήσεις που διατυπώθηκαν στην απόφαση.

(βλ. σκέψεις 262-265)

11. Στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας στον τομέα του ανταγωνισμού, οι απανήσεις που έδωσαν επιχειρήσεις στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν αποτελούν τμήμα του κατά κυριολεξία φακέλου της έρευνας. Επομένως, όσον αφορά έγγραφα που δεν αποτελούν τμήμα του φακέλου ο οποίος καταρτίστηκε κατά

τον χρόνο της κοινοποιήσεως της ανακωλύσεως των αιτιάσεων, η Επιτροπή οφείλει να γνωστοποιήσει τις εν λόγω απαντήσεις σε άλλες εμπλεκόμενες επιχειρήσεις μόνον αν αποδεικνύεται ότι οι απαντήσεις αυτές περιέχουν νέα επιβαρυντικά ή απαλλακτικά στοιχεία.

Όσον αφορά, ειδικότερα, τα απαλλακτικά έγγραφα, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να επιτρέψει την πρόσβαση, με δική της πρωτοβουλία, σε έγγραφα τα οποία δεν υπάρχουν στον φάκελό της έρευνας της υποθέσεως και τα οποία δεν έχει την πρόθεση να χρησιμοποιήσει στην οριστική απόφαση σε βάρος των εμπλεκόμενων μερών. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται, κατά γενικό κανόνα, να γνωστοποιεί τέτοιου είδους έγγραφα με δική της πρωτοβουλία, μια επιχείρηση δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να επικαλεστεί βασίμως τη μη γνωστοποίηση απαλλακτικών στοιχείων τα οποία φέρονται να περιέχονται στις εν λόγω απαντήσεις, εφόσον δεν ζήτησε την πρόσβαση στις απαντήσεις αυτές κατά τη διοικητική διαδικασία.

Αν η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας επιχειρήσεως αποσκοπεί στο να αποδείξει ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να διαπιστώσει την ύπαρξη των απαλλακτικών στοιχείων στις ως άνω απαντήσεις και, κατά συνέπεια, να τα κοινοποιήσει με δική της πρωτοβουλία, εναπόκειται στην επιχείρηση αυτή, στο πλαίσιο μιας τέτοιας επιχειρηματολογίας, να προσκομίσει μια πρώτη ένδειξη σχετικά με τη χρησιμότητα, για την άμυνά της, των σχετικών απαντήσεων. Η εν λόγω επιχείρηση οφείλει, μεταξύ άλλων, να αναφέρει τα εν λόγω ενδεχόμενα απαλλακτικά στοιχεία, ή να παράσχει μια ένδειξη που να πιστοποιεί την ύπαρξή τους και, κατά

συνέπεια, τη χρησιμότητά τους για τις ανάγκες της δίκης.

Περαιτέρω, η Επιτροπή, αφενός μεν, οφείλει να γνωστοποιεί στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τα χωρία της απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων που περιέχουν κάθε κρίσιμη ένδειξη όσον αφορά κάποιο επιβαρυντικό στοιχείο, αφετέρου δε, δεν οφείλει να επεκτείνει την κοινοποίηση αυτή στα άλλα χωρία της εν λόγω απαντήσεως, που δεν έχουν σχέση με το προβληθέν στοιχείο.

(βλ. σκέψεις 266-267, 290, 292, 296-297)

12. Για να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματα άμυνας, ο φάκελος που καταρτίζει η Επιτροπή στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας στον τομέα του ανταγωνισμού πρέπει να περιλαμβάνει το σύνολο των κρίσιμων εγγράφων που συνελέγησαν κατά την έρευνα. Ειδικότερα, καίτοι βεβαίως επιτρέπεται να αποκλεισθούν από τη διοικητική διαδικασία τα στοιχεία που δεν έχουν καμία σχέση με τους πραγματικούς και νομικούς ισχυρισμούς που περιέχονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και τα οποία δεν έχουν, κατά συνέπεια, καμία σημασία για την έρευνα, δεν μπορεί να εναπόκειται μόνο στην Επιτροπή να καθορίζει τα έγγραφα που είναι χρήσιμα για την άμυνα της ενδιαφερομένης επιχείρησής.

Η Επιτροπή δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις αυτές αποκλείοντας από τον φάκελο έγγραφο το οποίο περιέχει μια καταγραφή της προφορικής δηλώσεως της επιχειρήσεως, όσον αφορά κάποιο πραγματικό περιστατικό σχετικό με την παράβαση, ενώ η γραπτή δήλωση στην οποία προέβη η ίδια επιχείρηση σχετικά με το περιστατικό αυτό είχε ληφθεί υπόψη ως κρίσιμο στοιχείο της έρευνας.

αν η οικονομική αυτή οντότητα έχει εν τω μεταξύ διασπαστεί, κάθε αποδέκτης της αποφάσεως έχει δικαίωμα να του εφαρμοστεί ατομικώς το εν λόγω ανώτατο όριο.

(βλ. σκέψη 324)

Ωστόσο, μια τέτοια παρατυπία δεν μπορεί να επηρεάσει τη νομιμότητα της αποφάσεως της Επιτροπής, παρά μόνον αν ενδέχεται να επηρέασε τη διεξαγωγή της διαδικασίας και το περιεχόμενο της αποφάσεως αυτής εις βάρος της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως, η οποία οφείλει να αποδείξει ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει το μη κοινοποιηθέν απαλλακτικό έγγραφο για την άμυνά της, ιδίως δε ότι θα μπορούσε να επικαλεσθεί στοιχεία τα οποία δεν συμφωνούσαν με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής στο στάδιο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και συνεπώς ότι θα μπορούσε να επηρεάσει, καθ' οιονδήποτε τρόπο, τις εκτιμήσεις που διατυπώθηκαν στην απόφαση της Επιτροπής.

(βλ. σκέψεις 306-308)

13. Το ανώτατο όριο του 10% του κύκλου εργασιών, που προβλέπεται στο άρθρο 23, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1/2003, πρέπει να υπολογίζεται βάσει του αθροίσματος του κύκλου εργασιών όλων των εταιριών που αποτελούν την οικονομική οντότητα η οποία ευθύνεται για την παράβαση για την οποία επιβάλλεται κύρωση. Αντιθέτως,

14. Όταν επιχείρηση υποστηρίζει ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να της αναγνωρίσει μια ελαφρυντική περίπτωση αντλούμενη από τον παθητικό της ρόλο όσον αφορά παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού, το γεγονός ότι η επιχείρηση αυτή δεν επικαλέστηκε ρητώς τον παθητικό της ρόλο κατά τη διοικητική διαδικασία δεν ασκεί επιρροή στο παραδεκτό της αιτιάσεώς της.

Συγκεκριμένα, αφενός, οι επιχειρήσεις που είναι αποδέκτες ανακοινώσεως αιτιάσεων δεν υποχρεούνται να ζητούν ειδικώς να τους αναγνωρισθούν ελαφρυντικές περιστάσεις. Αφετέρου, όταν μια παράβαση έχει διαπραχθεί από πλείονες επιχειρήσεις, η Επιτροπή υποχρεούται να εξετάζει τη σχετική βαρύτητα της συμμετοχής στην παράβαση εκάστης από αυτές, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον υπάρχουν, ως προς τις επιχειρήσεις αυτές, επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις, ειδικότερα όταν πρόκειται για ελαφρυντική περίπτωση η οποία μνημονεύεται ρητώς στον μη εξαντλητικό κατάλογο του σημείου 3 των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του

κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

των κρίσιμων περιστάσεων της υπό κρίση περίπτωσης.

(βλ. σκέψεις 329-330)

Η Επιτροπή διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά την εφαρμογή ελαφρυντικών περιστάσεων.

15. Ο αποκλειστικά παθητικός ή ουραγός ρόλος μιας επιχειρήσεως στη διάπραξη παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού μπορεί, αν αποδειχθεί, να συνιστά ελαφρυντική περίπτωση, σύμφωνα με το σημείο 3, πρώτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, διευκρινιζομένου ότι ο παθητικός αυτός ρόλος συνεπάγεται την εκ μέρους της οικείας επιχειρήσεως υιοθέτηση ενός χαμηλού προφίλ, δηλαδή την έλλειψη ενεργού συμμετοχής στην εκπόνηση της ή των επιζημιών για τον ανταγωνισμό συμφωνιών.

Συναφώς, αν η Επιτροπή απέδειξε, επαρκώς κατά νόμο, ότι επιχείρηση είχε εκπροσωπηθεί ή ενημερωθεί, όσον αφορά την πλειονότητα των συσκέψεων που αποσκοπούσαν στη συμπαιγνία και οι οποίες διαλαμβάνονται στην απόφαση της Επιτροπής, το γεγονός ότι η επιχείρηση αυτή δεν μετέσχε αυτοπροσώπως σε ορισμένες συσκέψεις, αλλά ενημερώθηκε σχετικώς από τηλεφώνου, συνάδει με το ότι οι συσκέψεις αυτές διεξήχθησαν λαθραίως και ουδόλως πιστοποιεί ότι η εν λόγω επιχείρηση διαδραμάτισε αποκλειστικά παθητικό ρόλο ή ρόλο ουραγού.

(βλ. σκέψεις 331-333, 337)

Μεταξύ των στοιχείων από τα οποία μπορεί να προκύψει ο παθητικός ρόλος μιας επιχειρήσεως εντός της συμπράξεως, μπορούν να ληφθούν υπόψη ο αισθητά σποραδικότερος χαρακτήρας των συμμετοχών της στις συσκέψεις σε σχέση με τα τακτικά μέλη της συμπράξεως, καθώς και η όψιμη είσοδος της στην αγορά που αποτέλεσε το αντικείμενο της παραβάσεως, ανεξαρτήτως της διάρκειας της συμμετοχής της σ' αυτήν, ή ακόμη η ύπαρξη ρητών συναφώς δηλώσεων εκπροσώπων τρίτων επιχειρήσεων που μετείχαν στην παράβαση. Πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να ληφθεί υπόψη το σύνολο

16. Κατά το σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, η μη ουσιαστική εφαρμογή των παρανόμων συμφωνιών ή πρακτικών μπορεί να συνιστά ελαφρυντική περίπτωση, στον βαθμό που η εμπλεκόμενη επιχείρηση αποδεικνύει ότι, κατά την περίοδο κατά την οποία προσχώρησε στις

παραβατικές συμφωνίες, απέφυγε στην πράξη την εφαρμογή τους τηρώντας ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά ή, τουλάχιστον, ότι παρέβη σαφώς και σε σημαντικό βαθμό τις σκοπούσες στην εφαρμογή της συμπράξεως αυτής υποχρεώσεις, μέχρι σημείου να διαταράξει την ίδια τη λειτουργία της συμπράξεως αυτής.

ανταγωνιστές της, δεν συμπεριφέρθηκε στην αγορά όπως είχε συμφωνήσει με τους ανταγωνιστές της, ασκώντας μια μάλλον ανεξάρτητη πολιτική στην αγορά, δεν συνιστά οπωσδήποτε στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη ως ελαφρυντική περίπτωση. Δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι η επιχείρηση αυτή απλώς επιχείρησε να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της.

Περαιτέρω, το γεγονός και μόνον ότι μια επιχείρηση, της οποίας αποδείχθηκε η συμμετοχή σε συνεννόηση με τους

(βλ. σκέψεις 345-346)